

Přínos díla Karla Janečka široké hudební vzdělanosti

Luděk Zenkl

Než přistoupím k jádru svého příspěvku, dovoluji si zde připomenout kromě již zde uvedených ještě dalšího letošního jubilanta – hudebního teoretika. Je jím Janečkův žák docent PhDr. Bohuslav Dušek (9. 6. 1923–10. 5. 1981), který by se byl v červnu letošního roku dožil 80 let. Profesor Janeček byl jeho školitelem ve vědecké aspirantuře na této hudební fakultě AMU v Praze a Dušek zde pak po několik let vyučoval hudební pedagogiku a psychologii. Ve svých osobitých hudebně teoretických spisech věnoval Dušek pečlivou pozornost také publikacím Karla Janečka, zvláště ve svém rozsáhlém díle *Dějiny české a slovenské hudebně teoretické literatury*, které bohužel zůstalo z větší části v rukopise.

Když se nyní pokusím obrátit svou a Vaši pozornost k podílu profesora Janečka na odborné popularizaci výsledků hudebně teoretického bádání, jak by se dalo téma mého referátu také nazvat, mohu se opřít přímo o Janečkovy názory na smysl a vyústění hudební teorie. Ve své studii „poslání hudební teorie“ z roku 1957 (poprvé vyšla v *Hudebních rozhledech*, roč. X., 1957, a dále byla zařazena do sborníku *Tvorba a tvůrci*, Panton Praha 1968, s. 67–74) autor uvádí, že v dřívějších dobách sloužila hudební teorie jen přípravě hudebních skladatelů, kdežto v současnosti má mnohem širší poslání a je využívána i výkonnými hudebními umělci, kritiky, pedagogy a popularizátory. Seznamme se s vlastními slovy Karla Janečka v obsírnější citaci:

„K tomu je třeba víc než dříve: proniknout co nehlouběji a co nejvšestranněji do tajů hudby. Novodobá hudební teorie dostala tak *nový úkol*. Musí nyní odhalovat kompoziční techniku i těm, kdo ji aktivně nechtějí a nikdy nebudou používat. Teorie, která neměnně setrvává na svém užším, tradičním poslání, zplaněla a zastarala; zplaněla a zastarala v tom, že stále kdekoho nutí do pochybné aktivity, vskutku potřebné jen málokomu.

Prvotný, výhradně praktický úkol teorie, úkol, který lze vyjádřit heslem „*jak to dělat*“, zůstává již jen jedním z úkolů – ovšem základním. Druhý praktický úkol, životně stejně důležitý, lze vyjádřit heslem „*jak je to uděláno*“. Že by se tento úkol měl plnit až po splnění úkolu prvního (sice základního, v celé šíři pak nesporně obtížnějšího), nýbrž hned, je na bíledni; tak to žádá sám život. Je to jasné všem, kdo hledají poučení. Bohužel, není to vždy jasné těm, kdo chtějí poučení poskytovat“. (Konec citátu; *Tvorba a tvůrci*, s. 73.)

Ve svých spisech se ovšem Karel Janeček vlastní popularizací výsledků hudební teorie v podstatě nezabýval, nejbližší k ní má jeho kniha *Harmonie rozborem*

(SHV Praha 1963). I ta je zaměřena dosti vysoko, řekněme v rovině studia na konzervatoři. Popularizace přirozeně zahrnuje ještě nižší patra poučení o hudbě a zasahuje až do hudební výchovy na základních uměleckých školách, do všeobecné hudební výchovy na základních a středních školách i do výkladů o hudbě v programech koncertů, ve vysílání rozhlasu apod. Zde všude je možné a většinou nutné s prospěchem vycházet z aplikace mnohých Janečkem specifikovaných pojmů a termínů a tím stavět výklady o hudebních skladbách na pevných základech. Nástin správného pojetí rozborů skladeb podává Karel Janeček ve třetí kapitole spisu *Smetanova komorní tvorba*, nazvané „Dosah a poslání hudebních analýz“ (Editio Supraphon Praha 1978, s. 25–33), z níž zde ocituji jen první věty oddílu 4., Tektonická analýza:

„Jen pro orientaci uvádím zde ještě základní informace o oblastech, do nichž *nauka o skladbě* čili *tektonika* (a tudíž i tektonický rozbor) důvěrně nahlíží.

Nikdy nelze pominout sám *zvukový materiál* a jeho *časovou organizaci*, obojí posuzováno ze stanoviska naslouchajícího. Tuto samozřejmost uvádím proto, že se na ni někdy v zápalu zapomíná.“ (Konec citátu, s. 30.)

Z tohoto Janečkova pokynu vyplývá, že hudební teorie jako vědecká disciplína má sama brát v úvahu též svoje širší uplatnění, nejen čisté vědecké. Další úkoly pak připadají hudebním pedagogům a popularizátorům a autorům učebnic a příruček, kteří z hudebně teoretických poznatků musejí vybírat údaje, které mohou bezprostředně sloužit praxi v různých stupních náročnosti a podrobnosti. V tom jim Karel Janeček ve svých spisech velmi pomáhá tím, že dovede i složité a obtížné problémy formulovat přehledně a názorně s použitím četných notových příkladů z různých skladeb.

A pak je tu ještě další závažná okolnost. Profesor Janeček má bohaté vyjadřovací schopnosti, je mistrem českého jazyka a umí barvitými slovy výstižně charakterizovat nejrůznější hudební jevy. Tím svůj výklad vždy nejen oživuje, ale dodává mu též přesvědčivé plastičnosti a přitažlivosti. V tomto směru může mnohým hudebním spisovatelům skutečně sloužit za vzor. Ukázek bych jistě mohl uvést hodně, ale za všechny zde cituji jednu větu z Janečkovy *Tektoniky* z jeho výkladu o hudebních myšlenkách: „Hudební myšlenky nejsou pak jen výsledkem nezávazné, na závažných skutečnostech života nezávislé hry fantazie, nýbrž mohou mít – a zhusta také skutečně mají – i hluboký vryp, pevnost, osudovou naléhavost, nebo zase rozplývavou neohraničenost nedosažitelná apod.“ (K.J., *Tektonika*, Editio Supraphon 1968, kapitola 2 „O hudebních myšlenkách“, par. 11, Podstata hudebních myšlenek, s. 36.)

Závěrem svého příspěvku znovu vyslovuji přesvědčení, že profesor Karel Janeček svým hudebně teoretickým dílem, ale i svými rozborů tvorby několika významných českých skladatelů významně přispěl k vyšší hudební vzdělanosti zájemců o hudbu a studujících hudbu na všech úrovních jejich zainteresovanosti. Jiná věc je, že naše hudebně pedagogická a popularizační produkce ještě nevy-

užila dostatečně, natož plně, Janečkova přínosu a že se k němu jistě bude nadále vracet. I proto je Janečkovu dílo stále i v dnešní době cenné a aktuální.

LITERATURA:

- Dušek, Bohumil: *K některým aktuálním problémům moderní hudební terminologie*.
In: *Živá hudba VIII*, Sborník prací Hudební fakulty AMU, SPN Praha 1984,
s. 41–48
- Jiránek, Jaroslav: *Teoretický odkaz Karla Janečka*. In: *Živá hudba IX*, Sborník
prací Hudební fakulty AMU, SPN Praha 1986, s. 81–96
- Risinger, Karel: *Vůdčí osobnosti české moderní hudební teorie*. Knižnice Hudební
rozpravy, SHV Praha 1963
- Smolka, Jaroslav: *Karel Janeček, český skladatel a hudební teoretik*.
Publikace Ústavu hudební teorie Hudební fakulty AMU, Praha 1995